

Az AVP műhely másik jellemző sajátja, hogy *rendkívüli dinamikája van*. Rendre változnak azok a feladatok, amelyek újra és újra az egymásra hangolódást segítik, míg mások a játékoság, spontaneitás, a természetesség kialakulását könnyítik meg. Majd igazán mély szintekből újabb „könnyű és élénk” játékok segítenek az „áthangolódásban”. Mivel minden nevelő felelősséggel tartozik saját osztályközösségének minőségi alakításáért, a tréning felbecsülhetetlen értéke, hogy a leendő tanárok szembesülnek azzal, hogy egy *nevelési program sikere vagy bukása a tanár pedagógiai, pszichológiai felkészültségétől, szakmai tudásától, karizmatikus erejétől, klímateremtő képességétől függ*.

Végezetül hadd álljon itt az utolsó rész értékelésekor elhangzott hallgatói vélemény: „Teljesen mindegy, merre megyünk innen, a batyunkban van már útravaló, köszönünk nektek mindent.”

A sikeres foglalkozássorozat arról győzte meg a vezetőket, hogy a mozgalom szemlélete széles körben alkalmazható, a személyek közötti feszültségeket csökkentő, a mindennapi problémák megoldásában viselkedésszabályzóként használható filozófia.

A Neveléstudományi Tanszék vállalkozása igen jelentős. További tervei között szerepel főiskolai hallgatók trénerre történő kiképzetése, akik már az 1994/95-ös tanévtől részt vesznek szélesebb körben meghirdetett hasonló fakultációs programok szervezésében, koordinálásában és lebonyolításában.

IRODALOM

- Aronson E.: A társas lény. Az emberi agresszió 221–231. o. Az előtétel 232–241. o. Bp.: Közgazdasági és Jogi Kiadó.
- Farkas Olga: Az erőszakmentes nevelés tanulása AVP csoportokban, Óvodai Nevelés, 1994/2. sz.
- Farkas Olga: Új viselkedési formák tanulása AVP csoportokban, Módszertani Közlemények, 1993. 4–5. 160–162. o.
- Forgács Ilona: Alternatíva az erőszakkal szemben. Destrukciónál kreativitás. Beszélgetés Farkas Olgával, a JGYTF tanárával, Új katedra, 1993/94. november–december, 18–21. o.
- Major Dóra: Előítéletmentes nevelést!, Köznevelés, 1994. január 21.
- M. L.: Konferencia a gyermeki jogokról. Köznevelés, 1993. október 29.
- Ranschburg Jenő: Félelem, harag, agresszió. Pszichológia Nevelőknek, Bp.: Tankönyvkiadó, 1975.
- Szávai István: Az erőszak, Új Katedra, 1992/1. 27. o.
- Szekszárdi Ferencné: A pedagógiai gyakorlat jellegzetes konfliktusai, Új Pedagógiai Szemle, 1993. 7–8.
- Szunyogh Szabolcs: Mit tehetünk a gyűlölet ellen? Beszélgetés a cselekvő türelemről Ranschburg Ágnes pszichológussal, Köznevelés, 1993. március 26.

HOFFMAN ÁDÁMNÉ
IV. Sz. Általános Iskola
Paks

Közös erőfeszítésekkel a kudarcok ellen

Napjainkban egyre több könyv jelenik meg – elsősorban felnőttek számára –, melynek témája a siker. Legalább olyan fontos azonban annak elemzése, milyen tényezők vezethetnek a kudarcokhoz, mert csak ennek ismeretében tehetünk ellene. Különösen pedagógusok számára lényeges annak tudata, hogy milyen konfliktushelyzetek adódhatnak munkájuk során. A tanulási nehézségekből fakadó kudarc sok konfliktus forrása.

Az előidéző okok többfélék. Adódhatnak:

1. *Az iskolai oktatás jelenlegi rendszeréből, a tanterv hiányosságából, a tantárgyak párhuzamos tanításából, a különböző szakos kollégák elszigetelten (nem teamben) folyó munkájából,*

némely iskolai könyvtár gyér felszereltségéből stb. Sok jó (gondolkodtató, munkáltató, esztétikus) tankönyv létezik már, de ezek az átlagos jövedelemmel bíró, esetleg többgyermekes családok számára elérhetetlenek. Az lehetne a megoldás, hogyha az önkormányzatok, ezeket a költségeket magukra vállalnák, mint pl. Németországban.

- II. Gátló tényezők adódhatnak *szubjektív feltételekből* is. Így a pedagógus személyiségéből, módszereiből. Nevezetesen a tematikus tervezés hiányosságából, a motiválás esetlegességéből, a tanulásirányítás mértékéből (túl sok vagy túl kevés), a tanulás helytelen ütemezéséből (túl gyorsan vagy túl lassan halad a pedagógus). A magas (30–35 fős) osztálylétszám és a társadalmi megbecsülés hiánya is előidézhetik a konfliktushelyzetet.
- III. A *tanulók adottsága*, képessége, érdeklődése, motiválhatósága, a tanúhoz való viszonya sem mellékes, lebecsülendő körülmény. A tanulók jelentős része (különösen a fiúk) úz valamely sportágat oly mértékben, hogy az már a tanulás rovására megy. Sokan néznek tv-t, még inkább videót válogatás és mértéktartás nélkül. Kevesen olvasnak, így műveltségük, képi látásmódjuk, fantáziájuk nem fejlődik kellőképpen.

A rohanó élettempó következtében nem mélyülnek el a mindennapok élményvilágában. Pl. egy-egy szép naplementében vagy egy-egy színdarabban. A hamis énkép is visszahúzó erő. Ha például a tanuló nem tartja magát képesnek az adott feladat elvégzésére, gyakran meg sem próbálja, feladja. „Én ezt úgysem tudom megoldani!” Az is káros azonban, ha a tanuló önértékelése nem reális, túlzó, vagyis munkáját többre tartja, mint amennyit az valójában ér. A lényeglátás, lényegkiemelés hiánya is fokozhatja a gondokat.

Ezeknek a tényeknek az ismeretében, figyelembevételével csökkenthető a kudarcok száma, ha a pedagógus átgondolja, hogy mi az, ami rajta múlik, mi az, amin változtatni kell és lehet. Hadd lássuk, mit tehetünk ebben a tekintetben a fogalmazástanításban!

A FOGALMAZÁSTANÍTÁSBAN HATÓ GÁTLÓ TÉNYEZŐK

1. A tanárvtársból fakadó (alsó-felső tagozat átmenetéből eredő). Az időhiány, az egyre növekvő követelmények, az új műfajok megjelenése, ha a szóbeli és írásbeli kifejezőképesség fejlesztése aránytalan, ha valamelyik részterületet elhanyagolják, ha nem vesszük figyelembe kellően a tanuló életkori sajátosságát, ha nem támaszkodunk kellően a tanuló személyes tapasztalataira, a felfedezés „Ahá!”-örömeire.
2. A tanulók tanulását befolyásoló tényezők továbbá: a család életstílusa, életmódja, mennyire tartja fontosnak a tudást. Ha a szülő partner, és nem eleve tanárellenes. Sok függ az iskola nevelési szemléletétől. Attól, hogy mennyire inspiráló a lakóhely: falu, város kultúrája. A barátok véleménye, szokásai, szemlélete; a tanuló egyéni beállítottsága (természettudományos vagy egyéb), az érdeklődés, kitartás hiánya vagy megléte, s maga a társadalom mennyire ismeri el a tudást.

A FOGALMAZÁSTANÍTÁS LÉPÉSEI

A folyamat 3 szakaszból áll:

1. a kedvbresztés,
2. a felkészítő szakasz,
3. az alkotó munka feltételeinek biztosítása.

1. A kedvbresztés

Már Voltaire is felhívta a figyelmet arra, hogy írni úgy tanul meg az ember, ha sokat olvassa azokat, akik jól írnak. Tehát a pedagógus feladata: olvasóvá nevelni azokat is, akik eddig nem éreztek kedvet ehhez a tevékenységhez.

Ez történhet könyvismertetés révén, olyan tanulók bevonásával, akik szeretnek olvasni. A társak példáját nagyobb mértékben követik. De élhet vele a pedagógus is, mivel tevékeny-

ségében tudatosabb. Ezek a 3–5 perces szemelvények meghatározott céllal kerülnek bemutatásra, a tananyaghoz kapcsolódnak, de nincs tankönyvszaguk (humorosak, szellemesek vagy megrendítőek). Célunk velük a hangulatkeltés, érzelmi vagy erkölcsi nevelés, más esetben ízlésfejlesztés. Érdeklődést kelthetünk általuk egy-egy újság iránt, pl. Kincskereső, egy-egy szerző iránt: pl.: Moldova, vagy egy téma iránt. Pl. Szadákó élni akar c. könyvből a két beteg gyerek egymásra találása, szerelem és halál kapcsolatának bemutatása. Ha pedig iskolatárs vagy osztálytárs munkája kerül bemutatásra: az feszültségoldó. Íme: a kívánt cél nemcsak elérhető, hanem sokféle formában tetet is ölthet.

2. A felkészítő szakasz

Célja: képessé tenni a tanulót minél többféle feladat megoldására, a legegyszerűbbtől haladva a nehezebb felé. Megfigyeltetéssel, szógyűjtéssel, szöhelyettesítéssel, tömörítéssel, részletezéssel, negatív szöveg javításával, azaz *cselekedtetés által* fejleszteni tárgyi, szakmai tudását. Mindemellett nagyon fontos az együttműködésre való képesség alakítása, formálása is. Az értékelési szempontok közreadásával, az értékelésbe történő bevonással tesszük őket tudatos műélvezővé. Azáltal, hogy felkészítjük őket mások művének befogadására, jelentősen gazdagodik tudásuk és a személyiségük is.

Az értékelés szempontjai:

- Megfelel-e a fogalmazás az adott műfajnak?
- Műfajjellegek megvalósításának színvonala.

Elbeszélés:

- Időbeli elrendezés.
- Megfelelő hangnem megválasztása.

Leírás:

- Térbeli elrendezés.

Jellemzés:

Milyen jellemzési módokat használt? Ezek illeszkedése egymással zökkenőmentes-e?

Interjú:

A kérdéskultúra színvonala: Logikusan követik-e a kérdések egymást? Előbbre viszik-e a beszélgetést vagy öncélúak?

Könyvismertetés, kritika:

Tud-e kellően általánosítani? Nem veszik-e el a részletekben?

Milyen eszközökkel és milyen színvonalon kelti fel az érdeklődést a mű iránt?

Kiknek ajánlja? Miért?

Milyen mértékben késztet a mű elolvasására?

A téma:

A címről szól-e a fogalmazás? Van-e a tanulónak kellő ismerete az adott témában?

Nem követett-e el tárgyi tévedést?

A szerkezet:

Arányos-e? Megfelel-e a mondanivalónak?

Az előzmény – fő esemény – következmény összefüggése. Hogyan szolgálja a mondanivalót? Minden jó, ha a vége jó!

A stílus:

Van-e hangulata, érzelmi csúcsa az írásnak? A stílusa gördülékeny, akadozó, választékos vagy nehézkes?

Gyakorlás révén elérhető, hogy tanítványaink tudatosan, ugyanakkor természetesen alkalmazzák mondanivalójuk kifejezésére a legkülönbözőbb alakzatokat. Ki előbb, ki később válik alkotóvá, de ebben nagy szerepe van az egymástól tanulni elvének is.

3. Az alkotó tevékenység

A pedagógus szerepe ebben a fázisban először is az, hogy érdeklődést keltsen a feladat iránt, azaz aktivizáljon.

- a) Az *érdeklődés felkeltése* történhet belső koncentrációval, de a társművészetek (film, képzőművészeti alkotások stb.) bevonásával is. A tanári irányítás mértéke csak minimális. Pl: Antoine de Saint-Exupery: A kis herceg c. ajánlott olvasmány ismeretében néhány kérdés is elegendő a ráhangolásra: Neked van-e bolygód? Hol? Milyen? Miért látogatod? Miért szeretsz ott lenni? Miben különbözik a te bolygód a másokétól?

Sz. M.: Az én bolygóm

A Földtől hárommillió kilométerre található egy még ismeretlen bolygó. A tudósok már régóta szerették birukukba venni, de még eddig nem sikerült nekik. Ide menekülök mindig, ha bánat ér, vagy ha csak egyedül akarok lenni.

Mivel itt csak én tartózkodom, a tanár és a diák szerepét is nekem kéne játszanom. Éppen ezért úgy döntöttem, hogy itt nem lesz iskola. Ha a szüleim elutaznak, vagy sétálni mennek a testvéremmel, alig várom, hogy végre a bolygómon legyek.

Hogy mivel jutok el oda? Egy nagyon érdekes találmánnyal, egy felfújható űrhajóval, ami azon kívül, hogy praktikus, könnyen is kezelhető. Szóval, csak felfújom, beülök, és egyszerűen repülök. Olyan jó, olyan kellemes repülni a világűrben!

Mivel itt nincs iskola, így az egész napom szabad. Néha piknikezni megyek, vagy csak az erdőben bolyongok. Máskor meg a tenger mellett töltöm napomat.

Az őserdőben rengeteg barát várja a jöttömet: Majmok, elefántok, tigrisek és oroszlánok. És ami a legfurcsább, az az, hogy itt él a világ egyetlen mamuja is. Autók, buszok és vonatok helyett ő szállít minden-hova. Az időjárás kedvem szerint változik. Egyszer forrón tűz a nap. más-szor vihar tombol. Az idő itt nagyon gyorsan repül.

Csak félek, mert arra gondolok, mi lesz, ha mások is felfedezik ezt a bolygót? Félek, hogy az emberek elpusztítják a világomat, és megölik a barátaimat. Félek, de reménykedem. Félek, de bizakodok.

Az alkotói kedv ébresztése történhet a tanuló már meglévő ismereteinek aktivizálásával (pl.: filmélményre utalás révén). Más esetben egy megrendítő hír (Magyar Nők Lapja 1993. Utazó elefántok) játszik közre, hogy elmondja véleményét az adott témában, hogy szót emeljen az állatok védelmében.

De a tanulmányi kiránduláson szerzett élmény is képezheti az írás alapját épp úgy, mint a mindennapok gondjai.

Van, aki a prózát részesíti előnyben, van, aki viszont a verses formát kedveli, azt tartja a legmegfelelőbb kifejezőeszköznek. Egy a fontos, hogy ne szabjunk korlátokat.

Egy figyelemkeltő *cím* is lehet a kedv- és gondolatébresztés eszköze, avagy a jó, a tanuló képességét meg nem haladó *téma*, amely *átélt élményen* alapul, s figyelembe veszi a tanuló *életkori sajátosságait* is.

- b) Az alkotás velejárója az *értékelés*. Ehhez nagyfokú empátiaképességre és tapintatra van szükség. Ha új szerző, új tehetség bukkan fel, szenteljünk neki kellő figyelmet! Dicsérjük, buzdítsuk! A szóbeli értékelésbe vonjuk be a tanuló társakat is! Ez az alkotóra, befogadóra

nézve egyaránt hasznos. Ha van rá mód, alkalmazzuk az írásbeli értékelést is, így tanácsainknak bármikor hasznát vehetik.

- c) Az alkotás befejező mozzanata: a *javítás*. Nagyon fontos annak tudatosítása tanítványaink körében, hogy ez a tevékenység is nagyon hasznos. Neveljük őket arra, hogy ne sajnálják az időt erre a tevékenységre sem!

Összegzés: Miért tartottam fontosnak a magyartanításon belül ennek a területnek a fejlesztését?

1. Az élet minden területén szükség van szóbeli és írásbeli kifejezőképességre.
2. A fogalmazástanítás során fejlődik a tanuló helyesírási képessége is.
3. Az írás az önkifejezés, az önmegvalósítás eszköze is. Sokan könnyítenek magukon azzal, ha beszélhetnek, írhatnak arról, ami a szívüket nyomja.

R. Cs.: *Keserédes*

Hosszú kóborlásom során gyakran gondolkodtam azon: Hogy lehet az, hogy egyes kutyáknak van gazdájuk, másoknak meg nincs? Mit tudnak azok a kutyák adni, amit én nem?

Mind a nyolc elemiit kijártam, szakközépiskolát, főiskolát végeztem, három szakmám van: házőrzés, pástorkodás, vakvezetés, sőt értem az emberi nyelvet, és pont nekem nincsen gazdám? Pedig én nem is vagyok igényes, napi egyszeri étkezés nekem bőven elég, sőt ebben a sok kóborlásban már hozzászoktam, hogy csak naponta jutok valami élelemhez. Én kis helyen is elférek, nem kell nekem egy kis saroknál több, csak valami, ahol kényelmesen meghúzhatom magamat.

Egy szerető gazdit szeretnék, aki a fájó sebeimet ellátja, törődik, játszik velem, és nem fog két nap után kidobni az utcára. Már arra is gondoltam, hogy talán azért nincs gazdám, mert rossz a kinézetem.

De én ezt sem hiszem el, mert az áruházi kirakat tükrében megnézem magam.

A színem a barnának különböző árnyalatában pompázik, füleim, mint ágról a levél, úgy lógnak a fejemről, szemeim karikásak ugyan, de csak attól, mert már több napja nem aludtam. Termétem közepes.

Ahogy így gondolkodtam, egy autó fékezett le mellettem. Hirtelen megtorpantam, egy kisgyerek ugrott ki a kocsiból. Egy ideig hívogattott, de én megijedtem, és bizalmatlanul álltam. Ekkor a kisgyerek apukája megfogott és a kocsiba tett. A gyerek egész úton engem nézett, és boldogan mosolygott rám. Először egy fehérköpenyes emberhez mentünk, tanulmányaim szerint az orvoshoz. Itt össze-vissza tapogattak, fogdostak, de én annyira megijedtem, hogy nem is ellenkeztem. Itt végeztünk, ismét autóba szálltunk és meg sem álltunk egy nagy házig. Kivettek a kocsiból és bevitték a házba. Ott kaptam enni-inni.

Míg ettem, sokszor elmondták nekem, hogy mostantól ez az én lakásom. Nem is sejtették, hogy én ezt már megértettem, sőt azt is, hogy szerető gazdára lettem.

A cikkemben számbavett nehézségek tudatában, azokkal számolva, sok hátrányos helyzetű tanulóval is sikerült megizlelletni azt, mi a siker. Pl.: T. R. a Végre otthon! c. írás szerzője szülési sérült. 6 éves korában még csak magánhangzókkal beszélt. Későbbi életét is végigkísérte a tanulási nehézség. Hosszú ideig közepes szintű munkákat adott ki a kezéből. 5 éves együttműködésünk után, 8. osztályos korára azonban ezzel a gyönyörű írással ajándékozott meg bennünket. Kell-e ettől szebb vallomás napjaink zűrzavarában arról, hogy mi a hazaszeretet?

Beköszöntött a tavasz. Bercinek, a fekete-fehér színpompás fecskének a családja már tán elment örökre.

Berci is elindult társával, de egyedül kellett folytatnia az útját, mert túl lassú. Már 4 napja repül, repül, de sehol semmi kapaszkodó. Beláthatatlan messzeség minden irányban. Ő azonban csak repül, mert érzi, hogy már várják abban a tolnai családi házban, ahol tavaly és előtte lakott, éldegélt, vendégül látták, örültek jöttének.

Végre feltűnik a látóhatáron egy öreg bárka, mikor már az isten sem tudja, hány és hányezer kilométert tett már meg étlen-szomjan. Aztán nagy reményekkel, várakozásokkal indul széleseben lefelé. Még 200 méter és leér. Majd felfelé tolja légvonalas testét és leszáll.

Kellemes csalódás éri. Egy apró gyerek siet oda hozzá. Már össze is barátkoztak, de hirtelen férfiak jönnek és elzavarják. Sír a gyerek, Berci csalódott, de nem hagyja el magát. Csalódottan bár, de meg nem törve siklik tovább a szél áramlatában. Egy óvatlan pillanatban lenéz és észreveszi a családját. Mint a villám, zuhan lefelé apró termetével. Boldogság, öröm-öröm hátán. Egy-két pillanat múlva felröppen, s a családjával együtt suhannak országokon, határokon át. Egyszer csak meglátják Magyarország határait és él bennük a lelkesedés, hogy már csak egy-két óra és Tolnára érnek. Ez erőt ad nekik! Még nagyobb iramra kapcsolnak! Csakúgy suhannak a városok, a falvak egymás után. Meglátják Tolnát, és végre azt az utcát, ahol tavaly is laktak. A Gárdonyi Géza utcát. Az 5-ös számú házat, amely ház a nagyszüleié. Nagy-nagy örömmel fogadják Bercit és családját. A fecskék boldog csiviteléssel elfoglalják a fészkeket. Bebiúznak a puha fészekbe, azután majd megigazítják a nagy fáradalmaktól összekuszált tollaikat. Ezután néhány boldog kört tesznek a ház körül. Később leszállnak, mert besötétedett. Fáradtan, de boldogan pihenni térnek.

Végezetül: A fogalmazások mint tanulói produktumok, a diákok megismerésének is fontos eszközei. Így a tanár számára nélkülözhetetlenek. Ám a tanulók számára is felbecsülhetetlenek, mert a létfontosságú önkifejezés mellett pótolhatatlan forrásai az önismeretnek is, ha fogalmazásaik valóban a hitelesítő őszinteség és igazmondás jegyében fogannak.

DR. LÉGRÁDI LÁSZLÓ
Általános Iskola
Fűzfőgyártelep

Milyen lenne, ha volna: a semleges iskola?

A semleges iskola* azok szerint, akik kitalálták, azt jelentené, hogy maradjon minden úgy, ahogy eddig volt. A probléma azonban abban van, hogy a jelenlegi iskola egyáltalán nem semleges. És ha volna semleges iskola, az milyen volna, ezt nem mondták el azok, akik ezt a fogalmat kitalálták. Márpedig az úgy illik, hogy aki ajánl valamit, az tudja is, hogy mit ajánl. Ha pontos vizsgálatokat végzett erre vonatkozóan, kísérletileg kipróbálta, és az eredmények biztatóak, akkor állhat elő azzal, hogy ezt jó volna megvalósítani. De itt csak egy fogalom van,

*A szerző témafelvetése jogos, de nem problémamentes, ezért a cikket szerkesztőségünk vitaindító-nak tekinti.